

**ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОПЕРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ДОПИТУ
УЧАСНИКІВ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ ГРУП І ЗЛОЧИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ**

Стаття присвячена дослідженню окремих аспектів використання інформації, отриманої в результаті оперативно-розшукової діяльності, для підготовки і проведення допиту у кримінальних провадженнях про злочини, що вчиняються організованими злочинними групами та злочинними організаціями.

Ключові слова: організована злочинна група, злочинна організація, допит, предмет допиту, криміналістична тактика.

Статья посвящена исследованию отдельных аспектов использования информации, полученной в результате оперативно-розыскной деятельности, для подготовки и проведения допроса по уголовным производствам о преступлениях, совершенных организованными преступными группами и преступными организациями.

Ключевые слова: организованная преступная группа, преступная организация, допрос, предмет допроса, криминалистическая тактика.

The article explores the possibilities of using information obtained as a result of operational-search activity to prepare and conduct interrogation in criminal proceedings about crimes committed by organized criminal groups and criminal organizations.

Key words: organized criminal group, criminal organization, interrogation, subject of interrogation, forensic tactics.

Вступ. Застосування слідчим у процесі професійної діяльності найбільш раціональних засобів і методів розкриття та розслідування злочинів пов'язане не лише із бездоганним знанням і неухильним дотриманням норм права під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій, але й застосуванням науково-методичних, організаційних, тактичних засад і науково-технічних засобів забезпечення такої діяльності.

Дослідженню актуальних процесуальних і тактичних особливостей проведення слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування присвячено чимало наукових праць. Зокрема, вагомий внесок у розробленні наукових засад означеної проблеми належить В.П. Бахіну, Р.С. Белкіну, В.К. Весельському, В.Г. Гончаренку, Є.Д. Лук'янчикову, В.О. Коноваловій, І.І. Котюку, М.В. Костицькому, М.І. Порубову, М.В. Салтєвському, М.Ф. Сокирану, Ф.М. Сокирану, С.М. Стахівському, Л.Д. Удаловій, К.О. Чаплинському, Ю.М. Черноус, В.Ю. Шепітьку та іншим.

Водночас стрімкий розвиток науково-технічного прогресу обумовлює необхідність удосконалення окремих позицій щодо правового регулювання, застосування технічних засобів і використання інформації, отриманої за їхньою допомогою у процесі розслідування.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження використання результатів оперативної діяльності під час допиту учасників організованих злочинних груп і злочинних організацій.

Результати дослідження. Найпоширенішою слідчою (розшуковою) дією та основним способом отримання доказів у процесі розслідування будь-якого злочину є допит, тобто інформаційно-психологічна діяльність слідчого, регламентована відповідними нормами кримінально-процесуального законодавства та спрямована на отримання від особи відомостей про факти, що мають доказове або орієнтуюче значення для встановлення об'єктивної істини у процесі розслідування. Водночас такий процес обміну інформацією є досить складним і багатограним, оскільки потребує від слідчого не лише високої професійної культури, а і знання певних закономірностей розвитку та функціонування психічної діяльності людини.

Актуальним проблемам допиту приділяється значна увага вітчизняних і зарубіжних криміналістів і процесуалістів, що без перебільшення дає змогу вести мову про те, що допит є не лише найпоширенішою слідчою (розшуковою) дією, але й обов'язковою, оскільки саме в процесі такого спілкування на підставі отриманих фактичних даних слідчий приймає рішення щодо правильного застосування норм закону, висунення та перевірки слідчих версій, а також подальшого проведення слідчих (розшукових) дій.

На думку Н.І. Порубова, основне призначення допиту, яке фактично й розкриває його сутність, «... полягає в отриманні від допитуваного інформації за допомогою прийомів, розроблених криміналістичною тактикою на основі слідчої та судової практики» [4, с. 12].

Тож забезпечення успішного проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії потребує ретельної підготовки. До основних заходів підготовки до допиту з метою забезпечення досягнення позитивного результату віднесемо такі: вивчення матеріалів кримінального провадження, визначення предмета допиту, визначення кола осіб, які підлягають допиту та черговості їх виклику, визначення кола учасників допиту та життєвих заходів щодо забезпечення їхньої участі, визначення необхідності використання технічних засобів фіксації.

Безперечно, такий перелік підготовчих заходів не є вичерпним і поданий автором із точки зору найбільш типових аспектів, а також стосується здебільшого типової сприятливої слідчої ситуації. Водночас неможливо залишити поза увагою той факт, що зазначений вище перелік обставин, залежно від вчиненого кримінального правопорушення, кваліфікації дій особи правопорушника, кількості учасників події, слідчої ситуації, інформації, якою володіє слідчий на момент підготовки до допиту, тощо – може бути доповнений.

У загальному розумінні заходи, які необхідно виконати слідчому на етапі підготовки до допиту для забезпечення його ефективності та результативності, певною мірою збігаються із обставинами, які підлягають встановленню, тобто формують предмет допиту. При цьому, на думку автора, під предметом допиту треба розуміти не лише узагальнене коло обставин, які підлягають доведенню, але й відомості, які мають орієнтуюче значення та сприятимуть всебічному, повному та об'єктивному розслідуванню кримінального провадження та прийняттю правильного процесуального рішення.

Згідно з положеннями статті 84 КПК України доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані відповідно до порядку, визначеного Кримінально-процесуальним кодексом, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доведенню. А з огляду на нормативне розуміння категорії «доказ» одним із процесуальних його джерел є саме показання, тобто відомості, які надаються під час допиту в усній чи письмовій формі і фактично формуються із обставин, необхідних для встановлення істини у справі.

Аналіз наукових джерел дає змогу дійти висновку, що до обставин, які підлягають установленню під час допиту, можна віднести такі: мотиви та мета вчинення злочину; предмет злочинного посягання; характеристики особи злочинця та наявність співучасників, зокрема роль кожного; організований характер злочину; способи злочину, зокрема, чи мали місце стадії підготовки та приховування; час і місце вчинення злочину; знаряддя та засоби вчинення злочину; обставини, які супроводжували вчинення злочину; винуватість особи у вчиненні злочину; обставини, які впливають на ступінь тяжкості злочину; обставини, які пом'якшують або обтяжують відповідальність; характер і розмір завданого матеріального збитку; розміри витрат установ охорони здоров'я на стаціонарне лікування потерпілого від злочинного діяння; причини й умови, що сприяли вчиненню злочину та інші.

Зважаючи на наведений перелік, поданий автором у формі найбільш типових елементів, а також фактори, які впливають на динамічність цих елементів і визначають їхню невичерпність, доцільно об'єднати такі обставини в єдину систему, представлену такими структурними елементами:

- обставини, які підлягають доведенню та перелік яких вичерпно наведений у ст. 91 КПК України;
- обставини, які формують зміст криміналістичної характеристики злочину (типові та специфічні елементи криміналістичної характеристики та кореляційні зв'язки між ними);
- обставини, які формують зміст кримінально-правової характеристики конкретного складу злочину або виду (групи) злочинів;
- специфічні обставини, які формують зміст орієнтуючої інформації, але мають юридичне значення.

Стаття 2 КПК України до завдань кримінального провадження відносить такі: захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування й судового розгляду з урахуванням того, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, а жоден невинний не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необгрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [1].

Водночас ст. 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» завданням оперативно-розшукової діяльності визначає пошук і фіксацію фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України. А однією з підстав для проведення оперативно-розшукових заходів є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів про злочини, що готуються; осіб, які готують вчинення злочину; осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання тощо [5].

На нашу думку, завдання кримінального провадження та завдання оперативно-розшукової діяльності фактично спрямовані на досягнення однакової мети, забезпечення якої відбувається різними засобами.

Відповідно до ст. 10 «Про оперативно-розшукову діяльність» використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності можливе як приводів і підстав для початку досудового розслідування і для отримання фактичних даних, які можуть надалі використовуватись як докази у кримінальному провадженні, а також з метою попередження, виявлення, припинення та розслідування злочинів тощо [5].

Отож вищевикладене дає змогу вести мову про можливість використання результатів оперативно-розшукової діяльності, а саме ідеальної інформації (оперативної інформації), отриманої під час проведення оперативно-розшукових заходів, зокрема під час такої слідчої (розшукової) дії, як допит.

Використання результатів оперативно-розшукової діяльності для підготовки і проведення допиту у кримінальних провадженнях про злочини, що вчиняються організованими злочинними групами та злочинними організаціями, багато в чому обумовлені колом тих обставин, які необхідно з'ясувати слідчому (предметом допиту). У зазначеній категорії кримінальних проваджень особливості предмета допиту, який визначається предметом доведення, полягають саме у встановленні тих даних, що належать до групового суб'єкта злочину, групових дій, даних, що дозволяють не лише констатувати факт учинення злочину групою, але й одержати про неї максимально повне уявлення, індивідуалізувати роль і вину кожного з її учасників. Водночас українською важливо одержати відомості про організаторів і керівників злочинного співтовариства (групи), а від них – про цілі його створення, про обсяг злочинної діяльності, його структуру, способи залучення нових членів, корупційні зв'язки тощо.

Після цього доцільно визначити обставини, які необхідно встановити під час допиту. Водночас необхідно враховувати, що коло цих обставин не повинно обмежуватись лише подією злочину, а може стосуватись і безпосередньо інформації, яка характеризуватиме членів організованої злочинної групи або злочинної організації. Надалі, наприклад, така інформація може суттєво вплинути на кваліфікацію дій підозрюваних осіб [6, с. 91].

Висновки. Слідчому необхідно звернути увагу на вивчення особистості кожного допитуваного, що дозволить спрогнозувати й подолати можливу протидію та обрати раціональні тактичні прийоми, спрямовані на встановлення психологічного контакту, а також визначити ефективні способи впливу з метою забезпечення отримання правдивих показань [6, с. 92].

Відсутність системності призводить до помилкового обрання тактичних прийомів або взагалі їх не використання в процесі проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії, неповноти отримання інформації, що, у свою чергу, обумовлює проведення повторних і додаткових допитів.

Процес обрання та проведення слідчим під час розслідування злочинів, учинених організованими злочинними групами та злочинними організаціями, організаційно-тактичних заходів, спрямованих на забезпечення якісної підготовки до допиту учасників таких груп і використання результатів оперативно-розшукової діяльності, повинен відбуватись із урахуванням їхніх окремих характеристик, а саме: стабільності складу, наявності сформованої та чіткої психологічної

структури з конкретним розподілом ролей, спланованості, високої конспіративності та тривалості злочинної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. коментар / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.С. Шумила. Київ: Юстініан, 2012. 1224 с.
3. Лисиченко В.К., Шехавцов Р.М. Форми та способи протидії розслідуванню злочинів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями: наук.-практ. посібник. Київ: Атіка, 2009. 220 с.
4. Порубов Н.И. Тактика допроса на предварительном следствии: учеб. пособие. М.: Издательство БЕК 1998. 208 с.
5. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.
6. Чаплинська Ю.А. Підготовка до допиту як необхідна умова якісного проведення слідчої дії. Вісник Академії митної служби України. С. Право: наук. журнал. 2012. № 2. С. 89–95.

УДК 343.102:343.132

СВИРИДЕНКО С.В.

**ОСОБЛИВОСТІ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ОСОБАМ,
ЯКІ КОРИСТУЮТЬСЯ НЕДОТОРКАННІСТЮ**

У статті звернено увагу на зміст недоторканності з урахуванням передбачених у діючому законодавстві підстав та порядку повідомлення про підозру, зокрема окремим категоріям осіб. Розглянуто деякі проблемні аспекти оголошення підозри особам, які користуються недоторканністю. Наголошено на необхідності вдосконалення норм діючого Кримінального процесуального кодексу України в частині врегулювання ним відносин щодо здійснення кримінального провадження відносно вказаної вище категорії суб'єктів.

Ключові слова: *недоторканність, повідомлення про підозру, подання про притягнення народного депутата до кримінальної відповідальності.*

В статье обращено внимание на содержание неприкосновенности с учетом предусмотренных в действующем законодательстве оснований и порядка уведомления о подозрении, в том числе отдельным категориям лиц. Рассмотрены некоторые проблемные аспекты объявления подозрения лицам, пользующимся неприкосновенностью. Отмечена необходимость совершенствования норм действующего Уголовного процессуального кодекса Украины в части урегулирования им отношений по осуществлению уголовного производства в отношении указанной выше категории субъектов.

Ключевые слова: *неприкосновенность, сообщение о подозрении, представление о привлечении народного депутата к уголовной ответственности.*

In the article, attention is paid to the contents of the immunity, taking into account the grounds and procedure for the notification of suspicion provided for in the current legislation, including certain categories of persons, considered some aspects of the